

ارزیابی شاخص‌های استراتژی توسعه شهری (CDS) در کلان‌شهر کرمانشاه

اسماعیل علی اکبری (استاد جغرافیا و برنامه‌ریزی شهری، دانشگاه پیام نور، تهران، ایران، نویسنده مسئول)

aliakbariesmaeil@yahoo.com

حسین کماسی (دانشجوی دکتری جغرافیا و برنامه‌ریزی شهری، دانشگاه پیام نور، تهران، ایران)

komasi1366@gmail.com

تاریخ تصویب: ۱۳۹۷/۰۳/۲۸

تاریخ دریافت: ۱۳۹۶/۱۲/۲۸

صص ۲۱۰-۱۹۳

چکیده

رویکرد نوین استراتژی توسعه شهری، بر چهار شاخص حکم‌روایی خوب، رقابتی بودن، بانکی بودن و قابلیت زندگی داشتن استوار است. این مقاله می‌کوشد شاخص‌های فوق را در کلان‌شهر کرمانشاه ارزیابی و انطباق‌پذیری این شهر را با اصول اساسی CDS سنجش کند. روش مقاله توصیفی-تحلیلی است؛ داده‌های نظری با روش اسنادی و داده‌های تجربی با روش میدانی و پرسشگری از ۳۸۳ نفر شهروندان با نمونه‌گیری کوکران تهیه شده است. در پردازش داده‌ها و سنجش شدت متغیرها از نرم‌افزارهای LISREL8.5، SPSS20 و آزمون تی تک‌نمونه‌ای بهره‌گیری شده است. نتایج کلی تحقیق نشانگر وضعیت نامطلوب کلان‌شهر کرمانشاه در چهار شاخص استراتژی توسعه شهری است. بانکی بودن و رقابت‌پذیری شهر به ترتیب با میانگین‌های ۲/۳۸ و ۲/۱۲ در وضعیت مطلوب‌تر و شاخص‌های حکم‌روایی خوب شهری و قابلیت زندگی داشتن با میانگین ۱/۷۱ و ۱/۷۲ در وضعیت بسیار نامطلوبی است. واضح است، در درون ساختار متمرکز نظام برنامه‌ریزی شهری و حاکمیت مطلق سیاست‌ها و تصمیم‌های دولت مرکزی، برنامه‌ریزی دموکراتیک به‌طور اعم و رویکرد مشارکتی از طریق CDS به‌طور اخص، کاری غیرممکن یا بسیار دشوار خواهد بود.

کلیدواژه‌ها: استراتژی توسعه شهری، کلان‌شهر کرمانشاه، شاخص‌های CDS.

۱. مقدمه

۱.۱. طرح مسئله

نظام برنامه‌ریزی شهری ایران که بر پایه طرح‌های جامع و تفصیلی بنا نهاده شده، فاقد چارچوب و دیدگاهی دموکراتیک است. این نظام نیازمند اصلاح و بهره‌گیری از رویکردهای نوین برنامه‌ریزی همچون استراتژی توسعه شهری (CDS) برای بالابردن مشارکت شهروندان است. گسترش شهرنشینی به همراه مسائل و مشکلات خاص زندگی شهری، بیش از پیش ضرورت توجه همه‌جانبه به راهبردهای سودمند برای بهینه‌سازی زندگی ساکنان شهرها را لازم ساخته است (عباس‌زاده و همکاران، ۱۳۹۰، ص. ۲)؛ چراکه شهر یک سیستم اجتماعی پویا و باز است که در آن سه سطح از حرکت مکانیکی، زیستی و اجتماعی در هم آمیخته و با انواع فراسیستم‌ها و زیرسیستم‌های متعدد در ارتباط است. بنابراین، برنامه‌ریزی شهری مستلزم ایجاد یک نظام یکپارچه از سطوح مختلف برنامه‌ریزی است که نحوه پیوستگی و هماهنگی میان سیستم‌های فرادست و فرودست را نشان دهد (قمری و پورموسوی، ۱۳۹۶، ص. ۲۹).

از سال ۱۹۹۸ بانک جهانی^۱ رهیافت جدیدی را برای کمک به توسعه شهرها بسط داد که استراتژی توسعه شهری (CDS) نامیده شد. رویکرد مذکور رهیافتی مشارکتی است که متکی بر مشارکت ذی‌نفعان^۲، شامل بازرگانان، فرهنگیان، دولت‌های محلی، گروه‌های اجتماعی، دولت ملی، سازمان‌های غیره دولتی، سازمان‌های مردمی و شهروندان (به‌طور

آزاد)، است (صادقی، ۱۳۸۹، ص. ۵). از منظر کارشناسان شهری سازمان ملل متحد، برنامه‌ریزی شهری کشورهای در حال توسعه مشخصه‌های مشترکی دارند که مهم‌ترین آن‌ها عبارت از بلند پروا-زانه و غیرواقعی بودن و عدم ملاحظه امکانات واقعی اجرایی، فقدان نظام قانونی و ساختار سازمانی منسجم، کمبود منابع مالی و نارسایی مهارت‌ها و دانش فنی، عدم مشارکت شهروندان، چالش‌های کاربری زمین‌های شهری شامل گسترش بازار غیرقانونی زمین و مستغلات، ناتوانی دولت‌ها در نظارت بر اراضی، فقدان معیارها و استانداردهای مناسب کاربری مسکونی، انعطاف‌ناپذیری و ناسازگاری طرح‌های کنونی شهرها از جمله طرح جامع (گاندر و هیلر^۳، ۲۰۰۷، ص. ۳۹). فرایند تهیه استراتژی توسعه شهری برای کشورهای در حال توسعه، از جمله ایران که آشنایی کمتری با نظام‌های تصمیم‌سازی، تصمیم‌گیری و اجرایی راهبردی دارند، امر به‌نسبت جدیدی است (رهنمایی و همکاران، ۱۳۸۸، ص. ۲۷-۲۴). بنابراین، لزوم توجه به این رویکردها و طرح‌های نوین برنامه‌ریزی از ضروریات اجتناب‌ناپذیر است، چراکه هدف کلان توسعه استراتژیک، ایجاد محیطی قابل زندگی برای همه و همراه با عدالت اجتماعی، کارایی اقتصادی و پایداری زیست محیطی است.

نظام برنامه‌ریزی کلان‌شهر کرمانشاه در حوزه سیاست‌های شهری همچنان تفکر سنتی و مبتنی بر طرح‌های جامع و تفصیلی در سطوح محلی و سند چشم‌انداز ۱۴۰۴ جمهوری اسلامی ایران، سند ملی

1. World Bank

2. Stakeholders

3. Gunder & Hillier

توسعه استان کرمانشاه، نظریه پایه توسعه استان کرمانشاه و برنامه های توسعه پنج ساله به عنوان برنامه های فرادست و در سطوح منطقه ای و ملی می باشد که ویژگی اصلی همه این برنامه ها متمرکز (رویکرد بالا به پایین) بودن آنها است. لذا ضرورت تغییر در رویکردهای سستی شهری و اتخاذ رویکردهای جدید و کارآمد از جمله استراتژی توسعه شهری (CDS)، برای تغییر روند کنونی توسعه در شهر کرمانشاه، بیش از هر زمانی است؛ پژوهش حاضر در این راستا به دنبال پاسخ به این پرسش اصلی است که «کلان شهر کرمانشاه از نظر شاخص های CDS در چه وضعیتی قرار دارد؟» پیش فرض این پرسش بر این ایده استوار است که کلان شهر کرمانشاه از نظر شاخص های CDS شهری (حاکمیت خوب شهری، بانکی بودن، رقابتی بودن و قابل زندگی بودن) در وضعیت مطلوبی قرار ندارد.

۲.۱. پیشینه پژوهش و مبانی نظری

شهر به عنوان پدیده ای پیچیده و پویاست که در گذر زمان همواره دچار تحولاتی کالبدی، اجتماعی، اقتصادی و حتی سیاسی و فرهنگی می شود. در نتیجه رشد سرسام آور شهرها مدیریت شهری به علت فقدان منابع و زمان لازم برای پاسخ گویی به نیازهای فزاینده شهروندان، دچار معضلی گردیده که رهایی از آن را تنها در چارچوب راه حل های نوین می توان جستجو کرد. در این میان، فرایند استراتژی توسعه شهری (CDS) به عنوان یک نظریه رویه ای - محتوایی و به عنوان رویکردی نوین در برنامه ریزی شهری توسط سازمان ائتلاف شهرها در سال ۱۹۹۹ با هدف کاهش فقر، توسعه پایدار و ارتقای مشارکت و ایجاد

حکمرانی خوب شهری مطرح گردیده است (حاتمی نژاد و فرجی ملایی، ۱۳۹۰، ص. ۵۵).

در ایران برای تهیه سند راهبرد توسعه شهری با کمک بانک جهانی و سازمان ائتلاف شهرها^۱ تلاش هایی صورت گرفته است. در این میان شهرهای قزوین، بندر انزلی و شاهرود به عنوان شهرهای نمونه برای تهیه سند راهبرد توسعه شهری انتخاب شده اند. علاوه بر آن شهرهایی مانند شیراز، اصفهان و مشهد نیز اقدام به تهیه سند چشم انداز توسعه شهری کرده اند.

در سند راهبرد توسعه شهری قزوین تنها به اولویت ها و مزیت های منطقه ای و ملی شهر قزوین پرداخته نشده بلکه تا حد ممکن تأثیرات مثبت و منفی خارج از مرزهای کشور به قزوین نیز مورد توجه قرار گرفته بدین ترتیب یکی از مزایای استفاده از توسعه راهبردی در قزوین استفاده از مزایایی است که خارج از قلمرو شهر قزوین قرار دارند و تا کنون به طور مستقیم به آنها توجه نشده است. در این برنامه سعی شده عوارض تهدیدهایی که در داخل و خارج شهر قزوین وجود دارند را به حداقل رسانده و حتی این تهدید را به فرصتی برای توسعه کمی و کیفی شهر قزوین تبدیل کند. فرق عمده این برنامه - ریزی با سایر برنامه ریزی ها آن است که به طور هم زمان هم به مسائل و معضلات عمده شهری می پردازد و هم سعی می کند نیروها و منابع پراکنده را در جهت رسیدن به یک شهر آرمانی ولی واقع گرایانه در آینده هدایت کند (برنامه توسعه راهبردی شهر قزوین، ۱۳۸۷).

در سند راهبرد توسعه شهر مشهد سعی شده ویژگی‌ها و پتانسیل‌های شهر مشهد شناخته شده و با بررسی نقش و جایگاه شهر مشهد در سطح ملی و بین‌المللی محورهای استراتژیک آن با رویکرد منطقه‌ای و جهانی تهیه شود. محورهای عمده‌ای که در این سند بر آن‌ها توجه اساسی شده است، عبارت‌اند از شهری زیارتی، شهری آرامش‌دهنده، فرحبخش، با اقتصاد خدماتی مبتنی بر فناوری و با امنیت در این راستا در این سند سعی شده با شناسایی نقاط قوت و ضعف شهر مشهد و تبدیل کردن این ضعف‌ها و تهدیدها به فرصتی برای توسعه اجتماعی، اقتصادی شهر مشهد توان رقابتی آن را سطح ملی و منطقه‌ای بالا برد (صادقی، ۱۳۸۹، ص. ۶). پژوهش‌هایی بسیاری نیز در خصوص استراتژی توسعه شهری در قالب مقالات و پایان‌نامه‌ها صورت گرفته است که در بیشتر آن‌ها شاخص‌های توسعه شهری ارزیابی شده است و تفاوتی که در این نوع مطالعات وجود داشته است در روش تحقیق آن‌ها بوده است که برخی از مهم‌ترین آن‌ها به اختصار اشاره شده است.

هاشمی و همکاران (۱۳۹۶) در پژوهشی با عنوان نقش مدیریت شهری در موفقیت رویکرد راهبرد توسعه شهری (CDS) مورد: شهر قزوین، با استفاده از روش پیمایشی - کمی و استفاده از آزمون‌های میانگین، واریانس، انحراف معیار و مدل تحلیل مسیر، به این نتیجه رسیده‌اند که در مجموع ۲۳ عامل از بین ۲۹ عاملی که تأثیر آن‌ها در ناکارآمدی و عدم موفقیت راهبرد توسعه شهر مورد سنجش قرار گرفته بودند، از همبستگی ۵۰ تا ۹۲ درصد برخوردار هستند و تأکید

روشنی بر این نکته دارند که تفرق مدیریتی موجود در ساختار مدیریت شهری، موجب ناکارآمدی و عدم موفقیت رویکرد «راهبرد توسعه شهر» است. زیاری و همکاران (۱۳۹۴) (CDS) را به‌عنوان رویکردی مشارکتی در فرآیند چشم‌اندازسازی توسعه شهری مهاباد با هدف ایجاد بستری جهت مشارکت، برنامه‌ریزی و ایجاد زمینه‌ای برای چشم‌اندازسازی مشترک توسعه آتی شهر، مورد پژوهش قرار داده‌اند. پژوهش آنان کاربردی و روش توصیفی - تحلیلی و زمینه‌یابی (پیمایشی) است. نتایج پژوهش بیانگر آن است که ساکنان شهر مهاباد، شناخت مناسب و به‌نسبت مشترکی از فرصت‌ها، تهدیدها، قابلیت‌ها و مشکلات شهر خود دارند که این موضوع زمینه را برای چشم‌اندازسازی آتی شهر مهیا می‌کند. رهنما و همکاران (۱۳۹۱) به تحلیل جایگاه شاخص‌های راهبرد توسعه شهری (CDS) در شهر چناران به لحاظ (حکم‌روایی خوب، رقابتی بودن، بانکی بودن و قابل زندگی بودن) پرداخته‌اند. روش پژوهش آنان توصیفی - تحلیلی بوده که با استفاده از ابزار پرسش‌نامه ۳۸۰ نفر از شهروندان و ۵۰ نفر از کارشناسان را مورد مطالعه قرار داده‌اند. یافته‌های تحقیق آنان نشان می‌دهد که میانگین شاخص‌های اصلی مدل (CDS) در شهر چناران از نگاه کارشناسان برابر با ۲/۴ و از دید شهروندان برابر با ۲/۲۱ است، که هر دو میانگین از میانگین نظری کمتر بوده است، از نگاه کارشناسان تنها شاخص قابل زندگی بودن با رویکرد ذهنی با میانگین ۲/۷ و از نگاه شهروندان در شاخص قابل زندگی بودن با رویکرد ذهنی با میانگین ۲/۷۶ و بانکی بودن از بعد فناوری با میانگین ۲/۶۹ از میانگین نظری ۲/۵ اندکی بیشتر بوده

است. بانکی بودن از بعد مالیه شهری پایین ترین شاخص از نگاه شهروندان با میانگین ۱/۹۲ و قابل زندگی بودن با رویکرد عینی با میانگین ۲/۱۷ پایین ترین شاخص از نگاه کارشناسان شهری است.

اشرفی و همکاران (۱۳۸۹) در مقاله‌ای با عنوان «استراتژی توسعه شهری (CDS) بستری مناسب جهت بهره‌مندی از برنامه‌ریزی مشارکتی» به این نتیجه رسیده‌اند که رویکرد استراتژی توسعه شهری (CDS) فرایندی مشارکتی (مشارکت واقعی) است که همه ذینفع‌ها و بهره‌وران شهری از همه اجزای جامعه را در برمی‌گیرد. حیدری چپانه و طبع ازگمی (۱۳۸۹) نیز در مقاله «نقش استراتژی توسعه شهری (CDS) در سیاست‌های تأمین مسکن گروه‌های کم درآمد شهری رشت» به این نتیجه رسیده‌اند که به دلیل فقدان ملاحظات خاص اجتماعی-اقتصادی گروه‌های کم درآمد شهری در مرحله تدوین، معمولاً اغلب سیاست‌های تأمین مسکن گروه‌های شهری به اهداف خود نرسیده‌اند و در مقابل، گروه‌های بالاتر شهری، بیش‌ترین انتفاع از این سیاست مسکن را داشته‌اند که مهم‌ترین زمینه‌ها و دلایل اصلی چنین روندی را می‌توان در نوع رویکرد و ماهیت برنامه‌ریزی شهری در ایران جست‌وجو کرد. کاردار و همکاران (۱۳۸۸) در پژوهشی با عنوان «طرح استراتژی توسعه شهری (CDS)؛ رویکردی راهبردی و نوین در مدیریت، طراحی و برنامه‌ریزی شهری» بیان کرده‌اند که در حال حاضر، مردم نه تنها نمی‌دانند که چه نقشی در توسعه شهرشان دارند، بلکه حتی نمی‌دانند که شهرشان در آینده چگونه خواهد بود و به چه سویی پیش خواهد رفت. مسئولان شهری نیز تصور روشنی

از آینده شهر ندارند. حال آن که طرح استراتژی توسعه شهری، بستری را فراهم می‌کند تا مردم و مسئولان شهری با یکدیگر به این توافق برسند که شهرشان چه می‌خواهد و سپس نقش هر یک را در برای رسیدن به این هدف مشخص کنند (رسولی‌منش، بدرالزمان و جعفری، ۲۰۱۱).

رسولی‌منش و همکاران (۲۰۱۱) در پژوهشی با عنوان «دستیابی به توسعه پایدار شهری با استفاده از استراتژی‌های توسعه شهری: مقایسه بین تعاریف بانک جهانی و اتحاد شهرها» بیان می‌دارند که در تعریف ارائه شده توسط بانک جهانی، بر جنبه‌های اقتصادی، اجتماعی و حکمرانی متمرکز است اما در تعریف ارائه شده توسط اتحاد شهرها، بر جنبه‌های زیست‌محیطی تأکید می‌شود تا فقر شهری را کاهش دهد.

امروزه روش‌های سنتی مدیریت شهری، دیگر جوابگوی نیازهای شهروندان در عصر جدید نیست و مدیریت شهری باید مدرن شود، چراکه نیازهای جدید شکل گرفته‌اند (گاوو، دورنوتا، دینگ و دای، ۲۰۱۲، ص. ۱۷۴). ابزار و راه‌حل منطقی و عملی بسیاری از کشورها برای فائق آمدن بر مسائل و مشکلات شهرها و نواحی شهری و بهبود شرایط زیستی و کالبدی آن‌ها؛ انجام دادن مطالعات شهری و تهیه و اجرای طرح‌های توسعه شهری بوده است. به موجب قوانین موضوعه در ایران، این طرح‌ها مهم ترین ابزار ساماندهی کالبدی شهرها است و انجام انواع اقدامات و صدور انواع مجوزهای عمرانی بر

1. Rasoolimanesh, Badarulzaman & Jaafar

2. Gao, Durnota, Ding & Dai

اساس آن‌ها انجام می‌شود. اما موفقیت این طرح‌ها، همواره مورد سؤال و تردید بوده است. زیرا این طرح‌ها نه تنها در تحقق اهداف‌شان ناکام بوده‌اند بلکه در مواردی خود مشکلات جدیدی را نیز ایجاد کرده‌اند (علی‌اکبری و همکاران، ۱۳۹۲، ص. ۹۸).

مطالعه، تهیه و تدوین طرح‌های توسعه شهری به‌ویژه طرح‌های جامع و مبانی نظری آن‌ها از اواخر دهه ۱۹۷۰ و اوایل دهه ۱۹۸۰ دستخوش تغییرات بنیادی شده است. این تحولات بر اساس روش‌ها و نگرش نظام‌مند (سیستمی)، به‌جای صرف نیرو برای شناخت جامع موضوعی، تلاش خود را متوجه تحلیل مسئله کرده‌اند و سمت عمومی تغییرات به سوی مشارکت شهروندان و انطباق با خواست و نیازهای جامعه بوده است. این تغییرات از جابه‌جایی معیارهای فیزیکی-کالبدی شهرها، به سوی مجموعه‌ای اجتماعی، اقتصادی، زیست‌محیطی و تغییرات اساسی طرح‌های توسعه شهری، به‌ویژه در کشورهای توسعه یافته، اتفاق افتاده است. از این رو، پس از دهه ۱۹۷۰ جنبش‌ها و مکاتب بسیاری که در حوزه برنامه‌ریزی شهری شکل گرفته‌اند، سعی در بهبود شرایط زندگی شهروندان داشته‌اند که در طول چند دهه گذشته هر کدام از این مکاتب پس از آزمون و خطاهای مکرر، هر کدام نقاط ضعف و قوت و میزان کارایی خود را عرضه کرده‌اند. در این بین راهبرد توسعه شهری (CDS) از جدیدترین این مکاتب محسوب می‌شود که در انتهای قرن بیستم شکل گرفته است (حسین-زاده دلیر و همکاران، ۱۳۹۰، ص. ۱۸۵).

به‌طور کلی CDS عبارت است از فرایند تهیه چشم‌انداز بلند مدت آینده شهر به‌صورتی که از آن

یک برنامه عملیاتی کوتاه مدت استخراج شود. در واقع توجه اصلی (CDS) بر روی تقویت اقتصاد رقابتی در قبال کاهش فقر، مسائل محیط زیست، ساختار شهری زیرساخت‌ها و ساختار مالی قرار می‌گیرد. به عبارتی دیگر، راهبرد توسعه شهری برنامه‌ای است با ماهیت راهبردی که توأمان بر تهیه و اجرای سند تأکید می‌کند و تدوین آن بر پایه چشم‌انداز سازی مشارکتی صورت می‌پذیرد. مقصود، نوعی سند است که توسط بانک جهانی و مرکز سکونتگاه‌های سازمان ملل متحد و سازمان وابسته به آن‌ها، یعنی ائتلاف شهرها پیشنهاد و ترویج شده است. CDS مسائل زیادی را در بر می‌گیرد، از قبیل موقعیت و مکان، فضا و بازیگران، اما شاید پنج ویژگی آن برجسته باشد که عبارت‌اند از فرایند CDS و محصول آن که متعلق به شهر است نه یک مقام ارشد دولتی یا یک مؤسسه مالی بین‌المللی یا مهندسین مشاور، مشارکت ذی‌نفعان در فرایند باعث ایجاد تعهد آن‌ها به محصول فرایند می‌شود. CDS، چشم‌اندازی بلندمدت را که به برنامه عملیاتی کوتاه مدت منجر می‌شود، ارائه می‌کند. محصول ایجاد شده در ذات خود راهبردی و استراتژیک و چند لایه است نه یک بعدی و نه متضمن یک سند و برنامه ایستا مانند طرح جامع. این فرایند راه‌های جدید تفکر درباره توسعه شهر و پایداری آن را راهبری می‌کند (تقوایی و همکاران، ۱۳۸۵، ص. ۲۰-۲). در تهیه سند CDS، چشم‌اندازسازی فرایندی است درباره آینده تصویری که یک جامعه می‌خواهد و سپس طرحی برای اینکه چگونه باید به آن برسد اندازسازی قلب فرایند را تشکیل می‌دهد. چشم‌انداز یک سفر ذهنی از دانسته‌ها

و ندانسته‌هاست، ایجاد یک تصویر از آینده بر اساس حقایق موجود، رؤیایا، امیدها، خطرات و فرصت‌ها است (وون اینسیدل^۱، ۲۰۰۱، ص. ۲).

۳.۱. محورهای عمده مطالعاتی در سند

استراتژی توسعه شهری

در سال ۱۹۹۹ میلادی بانک جهانی با همکاری مرکز سکونتگاه‌های سازمان ملل متحد، سازمان ائتلاف شهرها را در جهت بهبود شرایط زندگی در شهرهای کشورهای در حال توسعه به وجود آوردند (موکایجا^۲، ۲۰۰۶، ص. ۵۶). یکی از کشورهای پیشگام در این حوزه کشور چین است که مطالعات در بخش‌های زیر برای تهیه سند CDS برای شهرها را لازم می‌داند. مطالعات کاهش فقر که در دو بعد درخور توجه است:

الف. اختلاف شدید اقتصادی و رفاهی اقشار

گوناگون شهرنشین و روستائین؛

ب. اختلاف شدید اقتصادی و رفاهی اقشار

گوناگون شهرنشین.

مطالعات آموزش و منابع انسانی، بدین صورت

که کیفیت نیروی انسانی در شهرهایی که با معضل

مهاجرت نسل جوان و تحصیل کرده روبه‌رو هستند،

مسئله پر اهمیتی است و از این رو تهیه برنامه جامعی

برای توسعه نیروی انسانی ضرورت دارد. مطالعات

زیست‌محیطی در تحلیل‌های CDS، هماهنگ‌کردن

اهداف زیست‌محیطی با الزامات راهبرد توسعه

اقتصادی از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است. به‌طور

مثال شهرهایی که درصدد جذب سرمایه بنگاه‌های

اقتصادی پیشرفته هستند، لازم است استانداردها و اهداف زیست‌محیطی بالاتر و آفرینش محیط‌های شهری مطلوب‌تری را مد نظر قرار دهند. مطالعات عمران شهری و حمل‌ونقل اگرچه فرم شهر و شبکه حمل‌ونقل معمولاً در طرح جامع شهر تعیین شده و انعکاس می‌یابد در تدوین سند راهبرد توسعه شهر لازم است فرم شهر و شبکه ارتباطی موجود از نظر انطباق و کمک رسانی به اهداف اقتصادی، اجتماعی، زیست‌محیطی و بار مالی ناشی از توسعه احتمالی خدمات جدید بررسی شود. مطالعات گردشگری که در این راستا بسیار از شهرها برای تنوع بخشی به بخش خدماتی اقتصاد خود به رویکرد توسعه صنعت گردشگری روی آورده‌اند. سند راهبرد توسعه شهر می‌تواند فرصت مذکور را از طرق زیر فراهم آورد:

الف. راهبرد توسعه گردشگری را با برنامه‌های

اقتصادی دیگر تلفیق و هماهنگ سازد؛

ب. ارتباط میان توسعه گردشگری و شرایط

زیست‌محیطی، فقر شهری، حمل‌ونقل و عمران

شهری، زیرساخت‌ها و توسعه منابع انسانی را

شناسایی کند؛

ج. میزان تأثیر «هم‌نیرو افزایشی» میان ترویج

گردشگری و جلب سرمایه در شهر را ارزیابی کند.

مطالعات مالی، تحلیل‌های این قسمت باید

ظرفیت‌های مالی شهر را برای تحقق بخشیدن و به

اجرا درآوردن سند «راهبرد توسعه شهر» از طریق

ممیزی درآمد و هزینه کل، میزان بدیهی‌های جاری و

تعهدشده و دیگر ابزارهای مالی را بررسی کند. گام

نخست در تحلیل‌های پیش‌گفته ارائه تصویر کاملی از

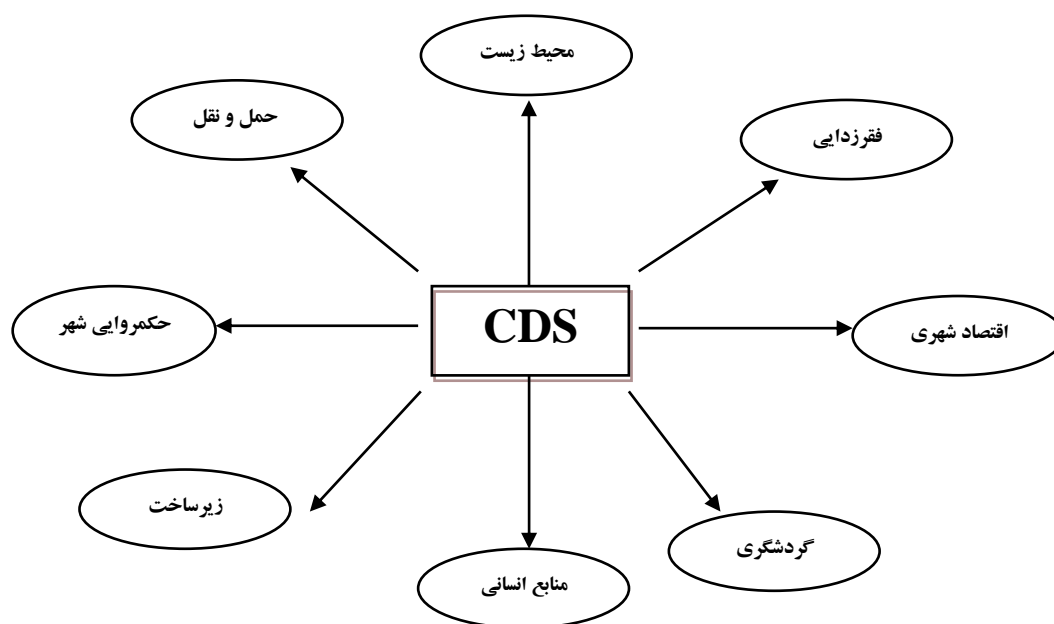
وضعیت مالی شهرداری است. مطالعات مالی ممکن

1. Von EinSiedel

2. Mukhija

نوسازی‌های مناسب، خصوصی سازی مسکن همگانی؛ مدیریت اسکان غیر رسمی و پیشگیری از ایجاد حاشیه‌نشینی، حفظ تراکم‌ها در سطح مناسب، عرضه زمین آماده‌سازی شده با حداقل زیرساخت‌ها برای تمامی گروه‌های درآمدی (مسکن خودسازی و تعاونی، رعایت استانداردهای حداقل و مصالح محلی، حمایت از ساخت مسکن استیجاری و خصوصی)، حفظ اختلاط کاربری‌ها و اختلاط و تنوع اجتماعی به‌عنوان یکی از ویژگی‌های اصلی، ارتقاء کیفیت شهری محلات مسکونی، اصلاح و ارتقاء مالیه مسکن. محورهای عمده مطالعاتی در سند راهبرد توسعه شهری در شکل ۱ نشان داده شده است (فعلی، ۱۳۹۱، ص. ۳۴).

است به کشف این واقعیت که همه پروژه‌های یادشده در برنامه اجرایی قابلیت تأمین مالی ندارد، منجر شود. مطالعات شبکه معابر، ارتقاء ظرفیت شبکه معابر موجود (ایجاد پیاده‌رو، تأمین پارکینگ، شبکه جمع-آوری آب‌های سطحی، درخت‌کاری خیابان، رسیدگی منظم و ادواری، اصلاح هندسی تقاطع‌ها و مدیریت بهره‌برداری از خیابان‌ها، توانمندسازی جامعه محلی برای نگهداری و ارتقاء معابر) آسان سازی پیاده‌روها، توسعه معابر جدید (در نواحی ساخته‌شده، در نواحی جدید، تعریض خیابان‌ها، بهسازی سلسله مراتب معابر) استفاده از فرصت فراهم آمده از معابر، ایجاد معابر سریع‌السير. بحث مسکن، بهسازی مساکن موجود (پروژه‌های نگهداری و بهسازی مسکن،

شکل ۱. (محورهای عمده مطالعاتی در سند راهبرد توسعه شهری)

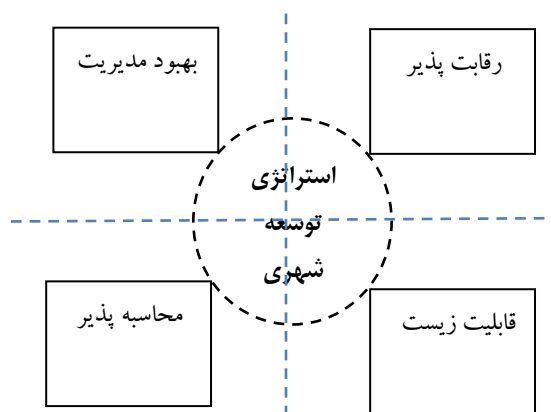
مأخذ (فعلی، ۱۳۹۱، ص. ۳۴).

۴.۱. اصول و مبانی اصلی در تهیه استراتژی

توسعه شهری

CDS شامل اصولی است که باعنوان شهرهای پایدار از آن یاد می شود. بر این اساس شهرهای پایدار شهرهایی هستند که این چهار ویژگی را داشته باشند: قابل زندگی^۱ باشند؛ یعنی همه شهروندان آن دارای فرصت های همسان برای شرکت و بهره مندی از زندگی شهر باشند. رقابتی^۲ باشند؛ یعنی دارای اقتصادی پویا، درآمد و سرمایه گذاری همه جانبه باشند. بانکی^۳ باشند؛ یعنی از نظر بانک جهانی، شهر می بایست دارای سیستم مالیات شهری و مالی کارآمد در استفاده از منابع درآمدی خود باشد. به خوبی مدیریت و اداره می شوند^۴ (بانک جهانی، ۲۰۰۷)

شکل ۲.

شکل ۲. اصول اساسی و پایه در مطالعات

استراتژی توسعه شهری (Anderson, 2005)

1. livable
2. Competitive
3. Bankable
4. Well managed and well governed
5. World Bank

۲. روش شناسی پژوهش

۱.۲. روش پژوهش

تحقیق حاضر از لحاظ هدف، کاربردی و از لحاظ ماهیت و روش تحقیق، توصیفی-تحلیلی است. جامعه آماری پژوهش را شهروندان کلان شهر کرمانشاه تشکیل می دهد که با استفاده از روش نمونه گیری کوکران تعداد ۳۸۳ نفر به عنوان حجم نمونه در نظر گرفته شده است. داده ها نظری با روش اسنادی تهیه شده و در تولید داده های تجربی از روش مطالعات میدانی و تهیه پرسشنامه استفاده شده است. داده های فوق با استفاده از نرم افزار LISREL, SPSS20 و آزمون تی تک نمونه ای پردازش شده است.

۲.۲. متغیرها و شاخص های پژوهش

در پژوهش حاضر ۴ شاخص استراتژی توسعه شهری (CDS) در کلان شهر کرمانشاه شامل ۷ نماگر در شاخص حکمروایی خوب شهری، ۷ نماگر در شاخص بانکی بودن، ۷ نماگر در شاخص قابلیت زندگی و ۶ نماگر در شاخص رقابت پذیری بررسی شده است (شکل ۳).

۳.۲. قلمرو جغرافیایی پژوهش

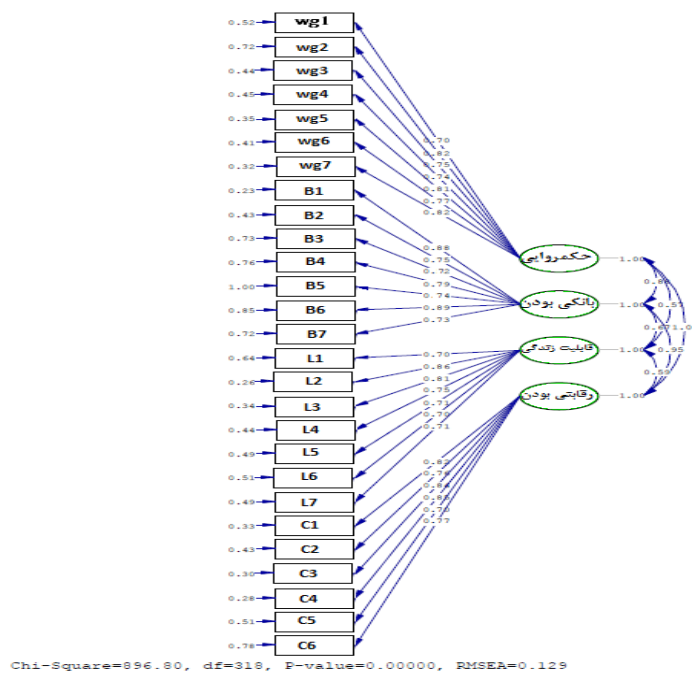
کلان شهر کرمانشاه با موقعیت جغرافیایی خود در غرب میانه، تقریباً در مرکز استان کرمانشاه قرار گرفته است. ارتفاع این شهر از سطح دریا ۱۳۲۲ و مساحت آن ۸۷۹۶ هکتار است که با احتساب اراضی اختصاص یافته به پادگان های نظامی، پالایشگاه و کارخانه های آن بالغ بر ۱۰ هزار هکتار است. کلانشهر کرمانشاه بر اساس نتایج سرشماری سال ۱۳۹۵

۳. یافته های تحقیق

بررسی اولیه داده های توصیفی بیانگر آن است که ۴۵ درصد پاسخ گویان را زنان و ۵۵ درصد را مردان تشکیل داده است. از نظر سطح سواد ۴۰ درصد زیر دیپلم، ۴۸ درصد دیپلم تا لیسانس و ۱۲ درصد نیز بالاتر از لیسانس بوده اند. همین طور، میانگین سن پاسخ گویان ۳۵ سال بوده که کمترین آن ۲۰ و بیشترین آن ۶۲ سال بوده است.

شکل ۵ نتایج تحلیل عاملی تأییدی مرتبه دوم ابعاد چهارگانه شاخص های استراتژی توسعه شهری را نشان می دهد. همان طوری که در این شکل ملاحظه می شود مدل اندازه گیری شاخص ها، مناسب و کلیه اعداد و پارامترهای مدل، معنادار است. بدین معنا که پارامترها با شاخص ها ارتباط داشته و قابلیت اندازه گیری را دارد. در شاخص حکمروایی، پاسخ گو

بودن (wg2) و اثربخشی و کارایی (wg7) با ضریب ۰/۸۲ بیشترین معناداری و کمترین آن با ضریب ۰/۷ مربوط به مشارکت (wg1) است. در شاخص بانکی بودن بیشترین ارتباط با ضریب ۰/۸۹ مربوط به مهارت کارکنان بانکها (B6) است و کمترین آن مربوط به رضایت از خدمات بانکها (B3) است. در شاخص قابلیت زندگی، فراهم بودن زمینه های اشتغال (L2) با ضریب ۰/۸۶ و درآمد کافی (L1) و امکانات کافی آموزشی تفریحی (L6) هر دو با ۰/۷ به ترتیب بیشترین و کمترین معناداری را داشته اند. همچنین در شاخص رقابتی بودن، بسترهای آموزشی مناسب (C3) با ۰/۸۶ و موقعیت مناسب شهری (C5) با ۰/۷۵ به ترتیب بیشترین و کمترین معناداری را به خود اختصاص داده است.

شکل ۵. مدل در حالت تخمین استاندارد

آزمون فرضیه‌ی پژوهش

کلان‌شهر کرمانشاه از لحاظ شاخص‌های CDS (حاکمیت خوب شهری، بانکی بودن، رقابتی بودن و قابل زندگی بودن) در وضعیت مطلوبی قرار ندارد. جدول ۱ بیانگر وضعیت شاخص حکم‌روایی استراتژی توسعه شهری (CDS) در کلان‌شهر کرمانشاه است. برای آزمون این فرضیه از آزمون (تی تک‌نمونه‌ای)^۱ در نرم‌افزار SPSS استفاده شده است. عدد معناداری (sig) به دست آمده (کمتر از ۰/۰۵) نشان‌دهنده تأیید فرضیه آماری است. گویه‌های مطرح شده در طیف لیکرت به صورت بسیار موافق (۵) و بسیار مخالف (۱) مطرح شده و ارزش ۳ به‌عنوان میانگین (متوسط) در نظر گرفته شده است. همان‌طور که در جدول ۴ دیده می‌شود در شاخص حکم‌روایی خوب شهری، کلان‌شهر کرمانشاه در مجموع با میانگین ۱/۷۱ در وضعیت مطلوبی قرار ندارد، اما این نبود مطلوبیت بین متغیرهای حکم‌روایی به یک اندازه نیست. در این شاخص، متغیرهای قانون مداری و اثربخشی و کارایی به ترتیب با میانگین ۲/۲۲ و ۲/۱۹، بیشترین مطلوبیت را داشته است؛ در مقابل، متغیرهای پاسخ‌گویی (۱/۲۶)، مشارکت (۱/۴۵)، شفافیت (۱/۴۸)، مسئولیت‌پذیری (۱/۶۰) و عدالت (۱/۷۷) پایین‌ترین مطلوبیت را به خود اختصاص داده است. ساختار متمرکز نظام برنامه‌ریزی ایران (به‌صورت از بالا به پایین) و بخشی بودن آن، به همراه نداشتن یکپارچگی مدیریت شهری کلان‌شهر کرمانشاه از جمله دلایل مطلوب نبودن شاخص

حکم‌روایی خوب شهری در این شهر است. وجود نزدیک به ۱۰ محله حاشیه‌نشین در کلان‌شهر کرمانشاه یکی از آثار بی‌توجه به عدالت فضایی در ساختار شهری کرمانشاه است که تأثیرات بسیار مخربی نیز بر دیگر شاخص‌های استراتژی توسعه شهری به ویژه قابلیت زندگی داشتن، خواهد گذاشت.

در شاخص بانکی بودن، کلان‌شهر کرمانشاه نسبت به سه شاخص دیگر (حکم‌روایی خوب شهری، قابلیت زندگی و رقابت‌پذیری) با میانگین ۲/۳۸ از وضعیت به مراتب مطلوب‌تری برخوردار است. هرچند که میزان رضایت شهروندان در متغیرهای این شاخص نیز پایین‌تر از حد متوسط است. متغیر میزان رضایت شهروندان از آگاهی یافتن از تسهیلات بانکی-ها با میانگین (۳/۳۸)، بیش‌ترین مطلوبیت را دارد؛ از متغیرهای کفایت تعداد خودپردازها (۲/۸۹)، رضایت از خدمات بانکی‌ها (۲/۳۲) و اطلاع از بانکداری الکترونیکی (۲/۲۷) رضایت نسبی وجود دارد و بیش‌ترین نارضایتی مربوط به اطمینان به بانک‌ها (۱/۸۹)، کفایت تعداد شعب بانکی‌ها (۱/۹۸) و تخصص کارکنان بانکی‌ها (۱/۹۹) است (جدول ۲). کلان‌شهر کرمانشاه به‌عنوان مرکز استان کرمانشاه و شاهراه ارتباطی غرب کشور و داشتن مرز مشترک با کشور عراق، یکی از مهم‌ترین شهرهای غرب کشور است که می‌تواند به‌عنوان مرکز مبادلات مالی داخلی و خارجی مطرح باشد. اما وضعیت این شاخص بیانگر فراهم نبودن زیرساخت‌های لازم برای توسعه شهر به لحاظ شاخص بانکی بودن است.

جدول ۱. وضعیت نماگرهای شاخص حکمروایی خوب شهری در کلان شهر کرمانشاه

نام شاخص	نماگر	میانگین	انحراف معیار	انحراف میانگین	آماره t	عدد معناداری	حد پایین	حد بالا	وضعیت متغیر
حکم‌روایی	مشارکت (Wg1)	۱/۴۵	۰/۴۹۸	-۱/۵۵۴	-۶۱/۰۷۸	۰/۰۰۰	-۱/۶۰	-۱/۵۰	نامناسب
	پاسخ‌گو بودن (Wg2)	۱/۲۶	۰/۴۴۱	-۱/۷۳۶	-۷۷/۰۱۴	۰/۰۰۰	-۱/۷۸	-۱/۶۹	نامناسب
	قانون‌مدار (Wg3)	۲/۲۲	۰/۸۱۲	-۰/۷۸۱	-۱۸/۸۲۶	۰/۰۰۰	-۰/۸۶	-۰/۷۰	نامناسب
	مسئولیت‌پذیری (Wg4)	۱/۶۰	۰/۵۳۱	-۱/۳۹۹	-۵۱/۵۳۸	۰/۰۰۰	-۱/۴۵	-۱/۳۵	نامناسب
	شفافیت (Wg5)	۱/۴۸	۰/۵۲۶	-۱/۵۲۲	-۵۶/۶۶۹	۰/۰۰۰	-۱/۵۸	-۱/۴۷	نامناسب
	عدالت (Wg6)	۱/۷۷	۰/۶۴۲	-۱/۲۲۷	-۳۷/۴۳۳	۰/۰۰۰	-۱/۲۹	-۱/۱۶	نامناسب
	اثربخشی و کارآیی (Wg7)	۲/۱۹	۰/۸۰۳	-۰/۸۱۲	-۱۹/۷۸۴	۰/۰۰۰	-۰/۸۹	-۰/۷۳	نامناسب
میانگین	۱/۷۱							نامناسب	

مأخذ: (یافته‌های پژوهش، ۱۳۹۶)

جدول ۲. وضعیت نماگرهای شاخص بانکی بودن در کلان شهر کرمانشاه

نام شاخص	نماگر	میانگین	انحراف معیار	انحراف میانگین	آماره t	عدد معناداری	حد پایین	حد بالا	وضعیت متغیر
بانکی بودن	کفایت تعداد شعب بانک‌ها B1	۱/۹۸	۰/۹۲۲	-۱/۰۱۸	-۲۱/۶۰۹	۰/۰۰۰	-۱/۱۱	-۰/۹۳	نامناسب
	کفایت تعداد خودپردازها B2	۲/۸۹	۰/۸۶۳	-۰/۱۱۲	-۲/۵۴۷	۰/۰۰۰	-۰/۲۰	-۰/۰۳	نامناسب
	رضایت از خدمات بانک‌ها B3	۲/۳۲	۰/۴۶۸	-۰/۶۷۹	-۲۸/۴۱۶	۰/۰۰۳	-۰/۷۳	-۰/۶۳	نامناسب
	آگاهی از تسهیلات بانک‌ها B4	۳/۳۸	۰/۵۹۳	۰/۳۷۹	۱۲/۵۰۵	۰/۰۰۰	۰/۳۲	۰/۴۴	مناسب
	اطلاع از بانکداری الکترونیک B5	۲/۲۷	۰/۸۵۳	-۰/۷۲۸	-۱۶/۷۱۹	۰/۰۰۰	-۰/۸۱	-۰/۶۴	نامناسب
	تخصص کارکنان بانک‌ها B6	۱/۹۹	۰/۸۹۱	-۱/۰۱۳	-۲۲/۲۶۳	۰/۰۰۰	-۱/۱۰	-۰/۹۲	نامناسب
	اطمینان به بانک‌ها B7	۱/۸۹	۰/۸۶۳	-۰/۱۱۲	-۲۵/۲۳۸	۰/۰۰۰	-۱/۲۰	-۱/۰۳	نامناسب
میانگین	۲/۳۸							نامناسب	

مأخذ: (یافته‌های پژوهش، ۱۳۹۶)

برخوردار نیست. در این شاخص تنها یک متغیر، یعنی فراهم بودن زمینه‌های اشتغال با میانگین ۲/۴۳، وضعیت به نسبت بهتری دارد و سایر متغیرها از جمله کالبد و مبلمان مناسب شهر (میانگین ۱/۵۲)،

شاخص قابلیت زندگی داشتن به‌عنوان یکی از مهم‌ترین شاخص‌های استراتژی توسعه شهری، در کلان‌شهر کرمانشاه با میانگین (۱/۷۲) چون شاخص حکم‌روایی خوب شهری، از وضعیت مطلوبی

شاخص با میانگین ۲/۱۲، در وضعیت مطلوبی قرار ندارد اما به نسبت دو شاخص حکم‌روایی خوب شهری و قابلیت زندگی، وضعیت مطلوب‌تری دارد. در این شاخص دو متغیر ویژگی‌ها و موقعیت طبیعی کلان‌شهر کرمانشاه (میانگین ۳/۸۳) و فراهم بودن زمینه‌های توسعه شهری (میانگین ۳/۱۹) وضعیت به نسبت مطلوبی به لحاظ رضایت شهروندان دارد. سایر متغیرها شامل پتانسیل‌های فرهنگی اجتماعی (میانگین ۱/۲۵)، سرمایه‌گذاری‌های دولتی و خصوصی (میانگین ۱/۴۰)، تخصص مدیران شهری (میانگین ۱/۴۳) و وجود نیروهای انسانی متخصص (میانگین ۱/۶۵) از وضعیت رضایت مطلوبی برخوردار نیستند. کلان‌شهر کرمانشاه با دارا بودن جاذبه‌های کم-نظیر طبیعی، فرهنگی و تاریخی در عرصه گردشگری، برخورداری از منابع آب به نسبت مطلوب (با میزان بارش ۴۳۹ میلیمتر در سال و قرارگیری در رتبه دوم میزان بارش بعد از کلان‌شهر رشت)، دارای توان‌های طبیعی و انسانی درخور توجهی است که بستر مناسبی برای رقابت‌پذیری شهری، پیش‌روی آن قرار می‌دهد. توجه به مزیت‌های طبیعی و انسانی کرمانشاه و ایجاد فرصت‌های شغلی متناسب با این مزیت‌ها، ضمن ارتقاء نرخ اشتغال و مشارکت مردان و زنان، سبب افزایش فعالیت سازمان‌های برون‌مرزی، تعداد کارگاه‌های صنعتی، سرانه ارزش صادرات و سرانه محصولات ناخالص داخلی نیز خواهد شد که همه این عوامل در بهبود جایگاه رقابت‌پذیری کرمانشاه تأثیرگذار خواهد بود.

امکانات آموزشی و تفریحی (میانگین ۱/۵۳)، رضایت از سیستم حمل‌ونقل (میانگین ۱/۵۴)، ایمنی شهر (میانگین ۱/۶۳)، امکانات بهداشتی (میانگین ۱/۶۸) و درآمد کافی (میانگین ۱/۸۳) وضعیت بسیار نامطلوبی دارند (جدول ۳). با توجه به اینکه شاخص قابلیت زندگی از سایر شاخص‌های استراتژی توسعه به ویژه حکم‌روایی خوب شهری تأثیر می‌پذیرد، برای بهبود وضعیت این شاخص باید به بهبود سایر شاخص‌ها نیز توجه کرد.

کلان‌شهر کرمانشاه با ۱۵/۷ درصد نرخ بیکاری، جایگاه اول را در ایران^۱ دارد. همین‌طور میزان شاغلین بخش صنعت آن تنها ۲۳/۰۱ درصد است که در مقایسه با میانگین کشوری که ۲۷/۴۲ درصد و کلان‌شهر همجوار (همدان) که ۲۸/۳۵ درصد می‌باشد، به ترتیب ۴/۴۱ و ۵/۳۴ درصد پایین‌تر است. تعداد کتابخانه‌های کرمانشاه (به‌عنوان یک نماگر فرهنگی اجتماعی) ۰/۱۹ کتابخانه به ازای هر ده هزار نفر جمعیت است که در مقایسه با میانگین کلان-شهرهای کشور (۰/۵۶ کتابخانه) و همین‌طور کلان-شهرهای همدان و مشهد که ۱/۸۶ و ۱/۳۳ است، به ترتیب سه، ده و هفت برابر کمتر است (سالنامه آماری استان کرمانشاه، ۱۳۹۰-۱۳۹۵). نمود این بی‌تعادلی فضایی در توزیع امکانات از جمله دلایل اصلی پایین‌بودن شاخص «قابلیت زندگی داشتن» کرمانشاه است.

جدول ۴ وضعیت نماگرهای شاخص رقابت-پذیری کلان‌شهر کرمانشاه را نشان می‌دهد. این

۱. میانگین نرخ بیکاری ایران در سال ۱۳۹۳، ۱۰/۶ درصد بوده

جدول ۳. وضعیت نماگرهای شاخص قابلیت زندگی داشتن در کلان شهر کرمانشاه

نام شاخص	نماگر	میانگین	انحراف معیار	انحراف میانگین	آماره t	عدد معناداری	حد پایین	حد بالا	وضعیت متغیر
قبلیت زندگی	درآمد کافی L1	۱/۷۳	۰/۶۵۴	-۱/۲۶۹	-۳۷/۹۸۲	۰/۰۰۱	-۱/۳۳	-۱/۲۰	نامناسب
	فراهم بودن زمینه های اشتغال L2	۲/۴۳	۰/۴۹۶	-۰/۵۶۷	-۲۲/۳۴۶	۰/۰۰۰	-۱/۶۲	-۰/۵۲	نامناسب
	ایمنی شهر L3	۱/۶۳	۰/۴۸۳	-۱/۳۷۱	-۵۵/۴۶۷	۰/۰۰۰	-۱/۴۲	-۱/۳۲	نامناسب
	رضایت از سیستم حمل و نقل L4	۱/۵۴	۰/۶۶۹	-۱/۴۵۷	-۴۲/۶۱۱	۰/۰۰۲	-۱/۵۲	-۱/۳۹	نامناسب
	کالبد و مبلمان مناسب شهر L5	۱/۵۲	۰/۶۸۶	-۱/۴۸۳	-۴۲/۳۲۳	۰/۰۰۰	-۱/۵۵	-۱/۴۱	نامناسب
	امکانات آموزشی و تفریحی L6	۱/۵۳	۰/۶۰۸	-۱/۴۶۷	-۴۷/۲۱۰	۰/۰۰۰	-۱/۵۳	-۱/۴۱	نامناسب
	امکانات بهداشتی L7	۱/۶۸	۰/۴۶۸	-۱/۳۲۱	-۵۵/۳۰۲	۰/۰۰۰	-۱/۳۷	-۱/۲۷	نامناسب
میانگین	۱/۷۲							نامناسب	

مأخذ: (یافته های پژوهش، ۱۳۹۶)

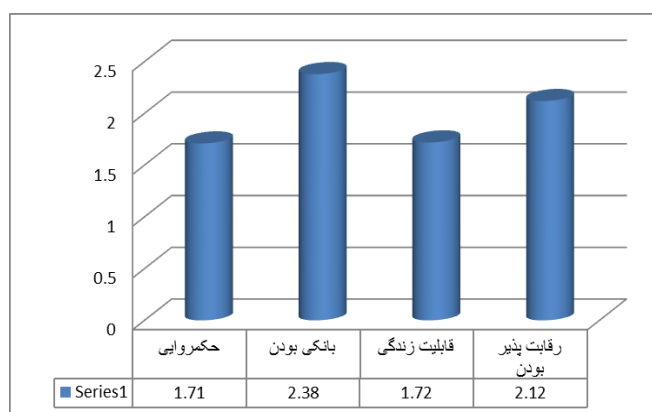
جدول ۴. نماگرهای شاخص رقابت پذیر بودن کلان شهر کرمانشاه

نام شاخص	نماگر	میانگین	انحراف معیار	انحراف میانگین	آماره t	عدد معناداری	حد پایین	حد بالا	وضعیت متغیر
رقابت پذیری	فراهم بودن زمینه های توسعه شهری C1	۳/۱۹	۰/۸۰۳	۰/۱۸۸	۴/۵۸۰	۰/۰۰۴	۰/۱۱	۰/۲۷	مناسب
	سرمایه گذاری های دولتی و خصوصی C2	۱/۴۰	۰/۴۹۱	-۱/۵۹۸	-۶۳/۶۹۵	۰/۰۰۰	-۱/۶۵	-۱/۵۵	نامناسب
	پتانسیل های فرهنگی - اجتماعی C3	۱/۲۵	۰/۴۳۱	-۱/۷۵۵	-۷۹/۶۸۷	۰/۰۰۰	-۱/۸۰	-۱/۷۱	نامناسب
	تخصص مدیران شهری C4	۱/۴۳	۰/۴۹۶	-۱/۵۶۷	-۶۱/۷۸۷	۰/۰۰۰	-۱/۶۲	-۱/۵۲	نامناسب
	ویژگی ها و موقعیت طبیعی C5	۳/۸۳	۰/۶۴۸	۰/۸۲۰	۲۴/۷۴۷	۰/۰۰۰	۰/۷۵	۰/۸۸	مناسب
	وجود نیروهای انسانی متخصص C6	۱/۶۵	۰/۸۲۷	-۱/۳۵۰	-۳۱/۹۵۳	۰/۰۰۰	-۱/۴۳	-۱/۲۷	نامناسب
میانگین	۲/۱۲							نامناسب	

مأخذ: (یافته های پژوهش، ۱۳۹۶)

دارد. حکم روایی خوب شهری با میانگین ۱/۷۱ در وضعیت بسیار نامطلوبی قرار گرفته است. دو شاخص رقابت پذیر بودن و قابلیت زندگی داشتن میانگین های ۲/۱۲ و ۱/۷۲ به ترتیب در رتبه های دوم و سوم به لحاظ رضایت شهروندان قرار دارند.

شکل ۶ وضعیت چهار شاخص استراتژی توسعه شهری کلانشهر کرمانشاه (رقابت پذیر بودن، قابلیت زندگی، بانکی بودن و حکم روایی خوب شهری) را در یک مقایسه تطبیقی نشان می دهد. همانگونه که در این شکل دیده می شود، مجموع شاخص ها وضعیت مطلوبی نشان نمی دهد، اما به طور نسبی بانکی بودن با میانگین ۲/۳۸ در وضعیت به نسبت مطلوب تری قرار

شکل ۶. رتبه بندی شاخص های CDS در کلان شهر کرمانشاه

۴. نتیجه گیری و پیشنهادها

هرچند نظام برنامه ریزی فضایی در ایران در حال گذار به رویکردها و روش های نوین تصمیم سازی و تصمیم گیری است، اما نظام برنامه ریزی متمرکز با نرخ مشارکت پایین، همچنان ویژگی بارز طرح های برنامه ریزی توسعه شهری است و این ویژگی در کلان شهرهای کشور نیز به چشم می خورد. ارزیابی استراتژی توسعه شهری در کلان شهر کرمانشاه نشان می دهد شاخص های حکمروایی خوب، رقابتی بودن، بانکی بودن و قابلیت زندگی داشتن وضعیت مطلوبی در این شهر ندارد. تقویت مشارکت از طریق استراتژی توسعه شهری در کلان شهر کرمانشاه، نیازمند تقویت زیرساخت ها، تحولات مدیریتی و به ویژه یکپارچگی نهاد مدیریت شهری است. این نتیجه با نتایج پژوهش های رهنما و همکاران (۱۳۹۱) و نوروزی فرد و همکاران (۱۳۹۳) در زمینه پایین بودن مطلوبیت شاخص های استراتژی توسعه شهری و فراهم نبودن زیرساخت های آن در شهرهای ایران همسو است. نتایج این مقاله همچنین نشان می دهد میان شاخص های استراتژی توسعه شهری کلان شهر

کرمانشاه وابستگی متقابلی وجود دارد. بدین معنا که فراهم کردن زیرساخت های بانکی بودن، سبب بهبود جایگاه رقابتی شهرها خواهد شد و این خود قابلیت زندگی در شهر را افزایش داده که در نهایت در حکمروایی خوب شهری و مشارکت حداکثری شهروندان در طرح ها و پروژه های شهری نمایان می شود.

بدینسان، تقویت شاخص های حکمروایی خوب شهری و قابلیت زندگی داشتن، بایستی در اولویت برنامه های اقدام در مقیاس ملی، منطقه ای و محلی قرار گیرد. ضروری است در تمامی مراحل تدوین، تهیه و اجرای طرح ها، ضمن شفاف سازی برای شهروندان و اطلاع رسانی در مورد مزیت طرح ها، با تشکیل جلسات منسجم، مشارکت شهروندی به حداکثر ممکن برسد.

یکپارچگی نهاد مدیریت شهری کلان شهر کرمانشاه از مهم ترین اقدامات برای تدوین و اجرای هرگونه طرح شهری از جمله استراتژی توسعه شهری کرمانشاه است؛ چراکه ضمن جلوگیری از موازی-

کاری در انجام طرح های توسعه شهری، سبب افزایش میزان موفقیت این طرح ها نیز خواهد شد. دیگر رهیافت های استراتژی توسعه کلانشهر کرمانشاه رقابت پذیر شدن کرمانشاه تحت تأثیر عوامل مختلف اقتصادی، اجتماعی فرهنگی، زیست محیطی و امنیتی است که چگونگی موفقیت در هر یک از این ابعاد، نیازمند پژوهش های عمیق در زمینه شناسایی ظرفیت ها، موانع و محدودیت های آنها است.

کتاب نامه

- اشرفی، ی.، تیموری، ا.، فرهودی، ر.ا.، جعفری مهرآبادی، م.، سالاروندیان، ف. (۱۳۸۹). استراتژی توسعه شهری CDS بستری مناسب جهت بهره مندی از برنامه ریزی مشارکتی، *جغرافیا و برنامه ریزی*، ۱۵ (۳۳)، ۱-۳۳.
- برنامه توسعه راهبردی شهر قزوین. (۱۳۸۷). کارفرما شهرداری قزوین، مشاور: دانشگاه بین المللی امام خمینی (ره) قزوین.
- تقوایی، م.، نادری، ب.، دهقانی، ی. (۱۳۸۵). تحلیلی بر برنامه ریزی استراتژی توسعه شهری، *نشریه انجمن راه و ساختمان ایران بنا*، ۱ (۲۹-۳۰)، ۲-۲۰.
- حاتمی نژاد، ح.، فرجی ملایی، ا. (۱۳۹۰). امکان سنجی اجرای طرح های استراتژی توسعه شهری (CDS) در ایران، *مطالعات و پژوهش های شهری و منطقه ای*، ۲ (۸)، ۵۵-۷۶.
- حسین زاده دلیر، ک.، صدرموسوی، م.، حیدری چپانه، رضاطبع، خ. (۱۳۹۰). درآمدی بر رویکرد جدید استراتژی توسعه شهری (CDS) در فرایند برنامه ریزی شهری با تأکید بر چالش های فراروی طرح های جامع در ایران. *فصلنامه علمی- پژوهشی فضای جغرافیایی*، ۱۱ (۳۶)، ۱۷۳-۲۱۰.
- حیدری چپانه، ر.، رضا طبع ازگمی، س.خ. (۱۳۸۹). نقش استراتژی توسعه شهری (CDS) در سیاست های تأمین مسکن گروه های کم درآمد شهری، *مطالعه موردی: شهر رشت، پژوهش های جغرافیای انسانی*، ۴۲ (۷۳)، ۵۹-۸۲.
- رهنما، م.ر.، غلامزاده خادر، مرتضی.، جعفری سیدآباد، وحید. (۱۳۹۱). تحلیل جایگاه شاخص های راهبرد توسعه شهری (CDS) در شهر چناران، *نشریه تحقیقات کاربردی علوم جغرافیایی*، ۱۲ (۲۶)، ۱۰۷-۱۲۵.
- رهنمایی، م.ت.، شعبانی فرد، م.، سراسکانرود، م. (۱۳۸۸). توسعه استراتژیک شهرهای میانی ایران با تأکید بر رویکرد CDS راهی به سوی توسعه منطقه ای، *مجله آمایش سرزمین*، ۱ (۱)، ۵۴-۲۱.
- زیاری، ک.ا.، قاسمی، س.، مهدیان بهنمیری، م.، مهدی، ع. (۱۳۹۴). CDS، رویکردی مشارکتی در فرآیند چشم-اندازسازی توسعه شهری (مورد پژوهش: شهر مهاباد). *نشریه علمی- پژوهشی جغرافیا و برنامه ریزی*، ۲۰ (۵۳)، ۱۶۷-۲۰۱.

۱۰. صادقی، ل. (۱۳۸۹). *سند استراتژی توسعه شهری و میزان انطباق آن با نظام برنامه‌ریزی شهری در ایران نمونه موردی شهر سنندج*، پایان نامه کارشناسی ارشد رشته شهرسازی گرایش برنامه‌ریزی شهری و منطقه‌ای، دانشگاه هنر اصفهان، استاد راهنما: هوشمند علیزاده.
۱۱. علی‌اکبری، ا.، رهنمایی، م.ت.، ابراهیمی بوزانی، م. (۱۳۹۲). بررسی روش‌شناسی طرح‌های توسعه شهری در ایران، *جغرافیا (فصلنامه علمی - پژوهشی انجمن جغرافیای ایران)* ۱۱ (۳۷)، ۹۷-۱۱۴.
۱۲. فعلی، م. (۱۳۹۱). *راهبرد توسعه شهر سنقر (CDS)*، پایان نامه کارشناسی ارشد جغرافیا و برنامه‌ریزی شهری، دانشگاه تهران: دانشکده جغرافیا، استاد راهنما: فرانک سیف‌الدینی.
۱۳. قربان‌زاده، م.، عباس‌زاده، ع.ا.، عباس‌زاده زاده، ش. (۱۳۹۰). *سازمان‌های وابسته به شهرداری. تهران: وزارت کشور.*
۱۴. قمری، ش.، پورموسوی، س.م. (۱۳۹۶). بررسی تأثیرات هویت اجتماعی محلات در طرح‌های توسعه شهری، *فصلنامه مطالعات مدیریت شهری*، ۹ (۳۱)، ۲۹-۳۵.
۱۵. کاردار، س.، رحمانی، م.، ملاآقا‌جانزاده، س. (۱۳۸۸). *طرح استراتژی توسعه شهری (CDS)*؛ رویکردی راهبردی و نوین در مدیریت، طراحی و برنامه‌ریزی شهری، *فصلنامه راهبرد*، ۱۸ (۵۲)، ۱۸۳-۱۹۹.
۱۶. گروه مهندسان مشاوره طرح و آمایش (۱۳۷۵). *نتایج تفصیلی طرح جامع شهر کرمانشاه. کرمانشاه، ایران: شهرداری کرمانشاه*
۱۷. هاشمی، ح.، رضویان، م.ت.، سجادی، ژ. (۱۳۹۶). نقش مدیریت شهری در موفقیت رویکرد راهبرد توسعه شهری (CDS) مورد: شهر قزوین. *جغرافیا (فصلنامه علمی-پژوهشی و بین‌المللی انجمن جغرافیای ایران)*، ۱۵ (۵۴)، ۱۲۹-۱۴۶.
18. Gao, L., Durnota, B., Ding, Y., & Dai, H. (2012). An agent-based simulation system for evaluating gridding urban management strategies. *Knowledge-Based Systems*, 26, 174-184.
19. Gunder, M., & Hillier, J. (2007). Problematising responsibility in planning theory and practice: On seeing the middle of the string? *Progress in Planning*, 68(2), 57-96.
20. Rasoolimanesh, S. M., Badarulzaman, N., & Jaafar, M. (2011). Achievement to sustainable urban development using city development strategies (CDS): A comparison between cities alliance and the World Bank definitions. *Journal of Sustainable Development*, 4(5), 151-161.
21. Rasoolimanesh, S. M., Badarulzaman, N., & Jaafar, M. (2012). City development strategies (CDS) and sustainable urbanization in developing world. *Procedia - Social and Behavioral Sciences*, 36, 623-631.
22. United Nations Human Settlements Programme. (2007). *Enhancing urban safety and security*. London, England: Earthscan.
23. Von Einsiedel, N. (2001, November). *Developing a city vision*. Paper presented at The CDS2 first National Workshop, Manila, Philippines.